

הברירה האמיתית

לקראת שינוי מגמה בפוליטיקה הישראלית

:: דני גוטווין

קידומה של מהפכת ההפרטה, מטרה שהפכה את חילוקי הדעות בין 'ימין' ו'שמאל' למאבק כוזב. כך נדחקה החלופה הממשית לניאור-ליברליזם - היינו מדינת הרווחה - לשולי הוויכוח הפוליטי. כך גם אושרר משטר ההפרטה.

בניגוד לטיעון רווח, ההפרטה לא היתה 'מחיר' חברתי שהשמאל שילם לימין בתמורה לויתורים בתחום המדיני, שכן ממשלות העבודה-מר"צ של רבין וברק הוסיפו להעמיד את ההפרטה בראש סדר היום שלהן גם ללא אילוץ זה. בתום שני עשורים של שיתוף פעולה בין הימין לשמאל, מהפכת ההפרטה קרובה להשגת יעדיה; מכירת החיסול של המשק הציבורי, שכוננה בישראל מעמד של 'אוליגרכים', קרובה להשלמה. פירוק מדינת הרווחה, שהזניק את ישראל לצמרת אי-השוויון הכלכלי והעוני בקרב המדינות המתועשות, מצוי אף הוא בשלבים סופיים.

על רקע הצלחתו של משטר 'האחדות הלאומית' בולטת ההצעה להמיר אותו בדפוס שותפות אחר בין שני הגושים, זה המכונה ה'מפץ הגדול'. 'המפץ הגדול', משננים בעלי הטורים, יצור התאמה בין המבנה המפלגתי לשינויים שחלו בסדר היום הפוליטי: 'עתיד השטחים', שהגדיר את קו התייחסות בין 'ימין' ו'שמאל' מאז 1967, שוב אינו מפלג את השדרה המרכזית של החברה הישראלית. להפך, רוב הציבור מכיר בהכרח שבהקמת מדינה פלסטינית שתשחרר את ישראל מן האיום הדמוגרפי. לפיכך ניתן לשבור את המבנה המפלגתי הקיים ולהקים מפלגת מרכז גדולה שתפנה לבוחרי העבודה, הליכוד ושינוי. מפלגה כזו, שבראשה יעמדו 'שלושת הזקנים', שרון, פרס ולפיד - שיהיו מעין בן-גוריון קולקטיבי - תקנה למערכת הפוליטית יציבות, תשחרר אותה מסחטנות מרכזי המפלגות ותחזיר לה את אימון הציבור.

אלא שהדיון התקשורתי ב'מפץ הגדול' מחליף בין ייצוגים מפלגתיים לגורמים חברתיים ומסווה אינטרסים כלכליים בנימוקים מדיניים. בניגוד למראית העין שהוא יוצר, יותר מ'מש' המפץ

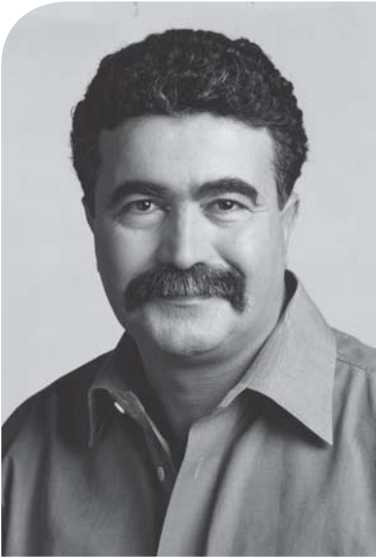
התגייסותם של המעמדות המבוססים השולטים במפלגת העבודה לבלום את עמיר פרץ בבחירות להנהגת המפלגה - ששיאה בברית הלא קדושה בין שמעון פרס ואהוד ברק - מלמדת, כי המחויבות לסולידריות חברתית, ויסות כלכלי וצדק חלוקתי ומיסודם במדינת רווחה מתפקדת, מדיניות אותה מוביל פרץ, נתפסת על ידי מעמדות אלו כאיום אסטרטגי.

הציר פרס-ברק נחשב עד כה לחיבור בלתי אפשרי בשל עמדותיהם המנוגדות בנושאי חוץ וביטחון בכלל והיחס להסכם אוסלו בפרט. שיתוף הפעולה ביניהם מוליך בהכרח למסקנה כי החשש מפני מהפך סוציאלי-דמוקרטי בעבודה גבר אצל שניהם על חילוקי הדעות המדיניים.

לאמיתו של דבר, אין בברית בין פרס לברק כל חידוש: היא משחזרת את ההגיון הניאור-ליברלי העומד ביסוד משטר 'ממשלות האחדות הלאומית' המהווה, מאז ראשית שנות השמונים, את הנחת היסוד של הפוליטיקה הישראלית. המכנה המשותף שאיפשר את 'ממשלות האחדות' היה

מפלגת העבודה כמייצגת של מעמדות הביניים היא השדה הטבעי אליו מתנקז מאבקו של 'המעמד הנשחק', שמוצאו ממעמד הביניים.

המאבק לביטחון חברתי
שיתבסס על רשת צפופה
של שירותים אוניברסליים
אמור לנתק את זיקתם
של המעמדות הנמוכים
לימין ולחולל מהפך פוליטי
שיאפשר לשמאל ליצור
לראשונה גם רוב פרלמנטרי
למדיניות של שלום.

פרס הוא התגלמות שיתוף
הפעולה של העבודה עם הימין
החל בימי רפ"י, דרך 'תכנית
החירום הכלכלית לייצוב
המשק', שיצרה את התנאים
להאצת מהפכת ההפרטה,
המשך ב'מזרח התיכון החדש'
ועד להתמסרותו הנוכחית
לשרון.

הנמוכים. המאבק לביטחון חברתי שיתבסס על רשת צפופה של שירותים אוניברסליים אמור לנתק את זיקתם של המעמדות הנמוכים לימין ולחולל מהפך פוליטי שיאפשר לשמאל ליצור לראשונה גם רוב פרלמנטרי למדיניות של שלום. סיכוייה של תכנית זו נראו מבטיחים, לאור ההגיון החברתי עליו היא מבוססת. ואולם, דווקא משום כך היא נתקלה בהתנגדות 'המעמד המבוסס' שרצה להבטיח את המשך שלטונו במפלגת עבודה ואת המשך שיתוף הפעולה עם הימין במהפכת ההפרטה. מגמה זו מצאה ביטוי בהתמודדות הקודמת בנצחוננו של עמרם מצנע, שתמך בגלוי במדיניות האנטי-חברתית של הימין. היא חוזרת ומשכפלת את עצמה עתה בדמות התמיכה בפרס.

פרס הוא התגלמות שיתוף הפעולה של העבודה עם הימין החל בימי רפ"י, דרך 'תכנית החירום הכלכלית לייצוב המשק', שיצרה את התנאים להאצת מהפכת ההפרטה, המשך ב'מזרח התיכון החדש' ועד להתמסרותו הנוכחית לשרון. פרס יזם את חזרתו של פרץ לעבודה כדי לביית את ההסתדרות ולהבטיח כי לא תהווה מקור של התנגדות לניאו-ליברליזם, כשם שעתה הוא מציע תכניות 'אינסטנט' לפיתרון העוני תוך האצת ההפרטה, כדי למנוע את שינוי כללי המשחק וכדי לבלום את התגבשות תודעתו הפוליטית של 'המעמד הנשחק' במסגרת מפלגת העבודה, מהלך אותו מוביל פרץ.

התמודדותו של עמרם פרץ על הנהגת מפלגת העבודה מציבה, אפוא, לראשונה מזה שלושה עשורים, חלופה סוציאל-דמוקרטית להגמוניה הניאו-ליברלית השלטת בשמאל הישראלי. כך הפכה העבודה לזירת מאבק בין המשך מדיניות ההפרטה תוך כדי שותפות עם הימין, אותה מוביל הציר פרס-ברק, לבין הסיכוי הסוציאל-דמוקרטי שמציע פרץ. זוהי התמודדות אסטרטגית, בין שתי דרכים, וככזו היא מהווה את הצעד הראשון לכינונה של מפלגה סוציאל-דמוקרטית בישראל.

המוצע מקדם שינוי פוליטי הוא בולם אותו, ויותר משחיבור של פרס, שרון ולפיד יחולל 'מפץ', הוא המשכה של 'האחדות הלאומית', תוך התאמת ההגיון הפוליטי שלה, היינו ההפרטה, לתנאים חדשים.

הצורך להמיר את הדפוס המצליח של 'האחדות הלאומית' ב'מפץ הגדול' חושף את אחד השינויים המהותיים התחוללו בחברה הישראלית בשנים האחרונות: מהפכת ההפרטה הפכה חלקים גדלים והולכים מקרב מעמדות הביניים לקורבנותיה. כדי להגן על האינטרסים שלהם מתחילים נפגעי ההפרטה, ההולכים ומפתחים הכרה מעמדית כ'מעמד הנשחק', לתבוע את שינוי הסדר הכלכלי-חברתי. מספריהם הגדלים והמודעות הפוליטית שלהם מקנים לתביעה זו כוח פוליטי. מפלגת העבודה כמייצגת של מעמדות הביניים היא השדה הטבעי אליו מתנקז מאבקו של 'המעמד הנשחק', שמוצאו ממעמד הביניים. לפיכך מטרתו של 'המפץ הגדול' היא למוסס את העבודה לתוך מבנה פוליטי רחב יותר וליצור מבנה מפלגתי, שיעקף את התביעה לתיקון חברתי וימנע ממנה לאיים על הסדר הקיים בשרותו של 'המעמד המבוסס'.

השינוי בהרכב ובאינטרסים של מעמדות הביניים, ובעיקר ראשית התגבשות הכרתו המעמדית והתארגנותו הפוליטית של 'המעמד הנשחק', השתקפו גם בתמורות שחלו במפלגת עבודה. לאחורונה החל להיסדק בה הקונצנזוס הניאו-ליברלי. ביטוי סמלי לשינוי בהלך הרוחות במפלגה היתה פרישתו של 'בייגה' שוחט, מי שבשני העשורים האחרונים היה התגלמות התמכרותה של העבודה לדת ההפרטה ולשיתוף הפעולה הכלכלי עם הימין.

הפילוג בהרכב ובאינטרסים של מעמדות הביניים בין 'המעמד המבוסס' ל'מעמד הנשחק' היה גם הרקע לשובו של פרץ לעבודה. עם חזרתו הוא הציע להפוך אותה למפלגה סוציאל-דמוקרטית, שבאמצעות מאבק לכינון מדינת רווחה תיצור שותפות אינטרסים בין 'המעמד הנשחק' לבין חלקים רחבים מן המעמדות

קצרה הקרחון

אז ועכשיו?

'ספר החוקים של התעשייה, בו מנסח ההון בניסוח משפטי פרטי וברוח אדנות' בלבד, את שלטונו היחיד על פועליו, בלא אותה חלוקה של כוחות השלטון החביבה כל כך על הבורגנות, ובלא שיטת הנציגות החביבה עליה עוד יותר; אותו ספר חוקים אינו אלא קריקטורה קפיטליסטית להסדר החברתי של תהליך העבודה... במקום השוט של נוגש העבדים בא ספר העוונשים של המשגית. כל העוונשים עומדים כמובן על קנסי ממון וניכוי שכר, והנה באה חכמת המחוקקים [...] ודאגת לכך שהפגיעה בחוקים אלה תהא מכניסה להם, ככל האפשר, 'ותר משמירתם' (קרל מארקס, 'הקפיטל', כרך א', עמ' 348-349)